

nük. Az irodalmi szociográfiának éppen az a rendkívül nagy előnye, hogy az író szűrőjén keresztül a társadalmi valóság egy-egy hiteles mozzanatát ismerhetjük meg, amely éppúgy hat írói eszközeivel, mint a konkrét valóságot bemutató elemzésével.

Az újraolvasáskor döbbenünk rá, hogy az alföldi városok nagy részének problémája különösen szívügyünk. Most kialakulófélben levő tudományszervezésünk az az egész ország tudományos és termelő-műszaki munkáját nem tudja egyetlen egy-séggben összefogni. Tudományos alközpontokra van szükség, amelyek a szükséges tudományos információkat a kommunikáció különböző eszközeivel továbbadhatják a régió (néhány megye) területén működő tudományos kutatóknak, vidéken dolgozó szakembereknek. S a dél-alföldi régió területén számos „pangó” város található, amelynek szakembereit előbb-utóbb fokozott mértékben vidéki központokból származó tudományos információval kell ellátni, s ez talán hozzájárul ahhoz, hogy a léptékváltás meggyorsuljon. A szociográfiai alapfelmérésből sejthetjük és következtethetünk arra, milyen igények merülhetnek fel, milyen életkörülmények között él és milyen problémákkal küszködő szakemberek tájékoztatását kell megszervezni.

Az alföldi városok problémáiból adódó konkrét valóságábrázolás szűkebb területét fogja az irodalmi szociográfia középpontjába Tóth Béla *Gépek, emberek* c. sorozata. Újságírói riportnak indult, s a csongrádi Bütorgyár munkásainak egy villanásnyi életét bemutató több folytatásos tanulmány lett belőle. A bevezetőben említett elvégzendő feladatok közül kettőt is felölel, s szinte parancsoló felhívással fordul az olvasóhoz, illetékesekhez: ezt a területet vizsgáljátok, íme ebből indulhattok ki konkrét vizsgálataitok során! Gondolunk itt az emberek üzemen belüli egymáshoz való viszonyának vizsgálatára és az üzemszociológiai felmérések lehetőségére.

Tóth Béla tanulmányában fokozottabb mértékben érvényesül a szociográfia-írás irodalmi módszere; az író szűrőjén keresztül történő megismerés lehetősége. A közel húsz szereplő bemutatásakor sok olyan kérdésről szerzünk tudomást, amely minden bizonnyal nemcsak a bemutatott szereplőt érdekli, de legalább olyan intenzitással a szerzőt is! Nagyon érdekes és izgalmas rész az üzemen belüli elidegenedés problémájának vázlatos felelevenítése és a munkások nemcsak anyagi, de művelődési igényeinek bemutatása.

A tanulmány szociográfiai hitelességét fokozza néhány statisztikai adat közlése. A számadatok ismertetése elmélyíti annak fontosságát, amire a szerző később rá kíván mutatni. Kilépők száma — indok; átlagkeresetük — hogyan egészítik ki; bejárók száma — 8 kilométeres út a tanyára. Amit hiányolni lehetne: kevés munkásnőt szóltat meg az üzemen dolgozók arányához képest. Minden szereplőnek múltja és jelene van. Nem idealizált a múlt, és reális a jelen. A múltak különbözőek, de a jelenekből tevődik össze ennek a több száz munkást foglalkoztató üzemnek mostani helyzete. Könnyűipar, de fontos devizát hozó bútorkat termel. De ez a termelés nem mindig a gépek mellett álló embereken múlik. Felfejlődött a külföldi szállítás, mégis le kell állni, nem jó a másik üzem által szállított nyersanyag. Belföldnek szállítanak; majd villanásnyi kép néhány hét múlva, s talán ez a jövő: „Újra kellünk a külföldieknek... Nem akármilyen üzem vagyunk.” S a tanulság is a gyár jelene: jobban meg kellene ismerni az embereket vonzó és taszító erőket, de az üzemszervezés modern követelményeit is.

Az utóbbi 10 évben sokan írtak szociográfiai tanulmányt. Üzemek életéről keveset, és ezért örvendetes, hogy alföldi városaink konkrét társadalmi valóságának megismeréséhez közelebb jutottunk a fenti szociográfia tanulmányok olvasásával. (*Tiszatáj* 1965–1966, *Kortárs* 1966.)

SENTIRMAI LÁSZLÓ

A SZEGEDI MUNKÁSMOZGALOM TÖRTÉNETÉBŐL

GÁÁL ENDRE: A SZEGEDI IPARI MUNKÁSSÁG 1905–1906. ÉVI
SZAKSZERVEZETI MOZGALMÁNAK FŐBB KÉRDÉSEI

Gaál Endre ez újabb dolgozatában ismét néhány lapot tár fel a szegedi munkásmozgalom történetéből. Figyelmét ezúttal az ipari munkásság szakmai szervezkedésének eredményeire fordítja, s a felhasznált archívális, de még inkább az egykorú hírlapi anyag megmunkolásával rengeteg értékes vonással gazdagítja ismereteinket. Témaválasztása — a helyi munkásmozgalom egy oldalának néhány

kérdése s mindössze kétévnyi időszakban vizsgálva — magában hordja annak a veszélyét, hogy némely, a nagy egészben elhanyagolható, többé-kevésbé jelentéktelen részletkérdés itt a terjedelménél fogva túlon túl erős hangsúlyt kap. A szerző e veszélyt általában, s a munka egészét tekintve következetesen kerüli el, különösképp azokban a részletekben, melyek a szegedi problémákat a magyarországi munkásmozgalom teljességébe ágyazva vizsgálják, s az országos szinten felvetett kérdést mintegy helyi példán illusztrálva az arról kialakított fogalmakat mélyítik és árnyalják. Néhol azonban a nagy munkával felszínre hozott apró adalékok sodra magával ragadja az író, s oly kérdések bővebb fejtegetésére ösztönzi, melyek egy nagyobb körben már nem lesznek hasznosíthatók.

A szerző által bemutatott jelenségek legfőbb tanulsága a látszólag pusztán gazdasági jellegű küzdelmek lassú áthajlása a politikai harcba, a szakmai szervezeten belül és között erősödő munkásegység érlelődése a forradalom irányába. A tanulmányból kitűnőleg e folyamatban kiemelkedő szerepet játszanak a század első évtizedének szóban forgó évei, s ez indokolja a rájuk vonatkozó anyag külön közzétételét. Szeged ez időben sem tartozik az ország ipari jellegű városai közé, s ezért a proletármozgalmak tipikus menetének iskolapéldájául aligha fogható fel az itt tapasztalt jelenségek. Fontos szerepet játszik azonban a budapestitől meglehetősen eltérő s azzal kissé szemben is álló, vidéki munkásmozgalom történetében. A szegedi ipari munkásság forradalomhoz vezető útjának alapos vizsgálata tehát rendkívül jó szolgálatot tehet annak érdekében, hogy egészséges összhang alakuljon ki a magyar proletariátus történetének kutatásában. Az eredmények csak e kétoldalú vizsgálódások nyomán tükrözhetik a tényleges magyarországi helyzetet. (*Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica. Szeged 1966.*)

KULCSÁR PÉTER

A SZEGEDI EGYETEMI KÖNYVTÁR ÚJ KIADVÁNYAI

A pedagógia forradalmi változásai (elméleti és gyakorlati útkeresései), az oktatási reformok tézisei szükségszerűen felvetik különösen a felsőoktatás (legkivált képp a pedagógusképzés) szintjén a könyvtárak (elsősorban az egyetemi könyvtárak) megnövekedett szerepét, eddig soha nem látott jelentőségét szocialista művelődésügyünk rendszerében. Ezért örülnünk akár a legszerényebb vállalkozásnak is, amely megerősít bennünket abban, hogy az újat keresés izgalma, a könyvtári hivatás biztonságosabb tudata, a mérlegkészítés igénye pedagógiai gondjaink szerves részeként jelenik meg, egylegőre kezdeményező módon igényelve az egyetemi oktatás, a pedagógia művelőinek figyelmét. Ezért is forgathatjuk különös érdeklődéssel a téma József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtárának legfrissebb kiadványait (szerkeszti: Havasi Zoltán).

Az *Acta Bibliothecaria* sorrendben első füzeté Németh Zsófia tanulmányát közli: *A szakirodalmi ismeretek oktatásának módszerei a felsőoktatási intézményekben* címmel. A szerző nem először nyúl ehhez a témához. Néhány évvel korábban (1963) a pécsi egyetemi könyvtár munkatársaként hosszan tartó vitát indított el hasonló tárgyú írásával a Felsőoktatási Szemlében. Akkori tanulmányát még azok is hálásan nyugtázták, akik azt hitték, hogy hazai vonatkozásban nyitott kapukat döngtet, miközben külföldi példákra hivatkozva a bibliográfiai ismeretek, a szakirodalom-kutatás alapvető ismereteinek az egyetemi képzésben biztosított elismerését szorgalmazza. A kapu sajnos még ma is nehezen nyílik! Nagyon időszerű tehát a téma újrafogalmazása. Egyetemi könyvtáraink és persze közművelődési könyvtáraink a megmondható, mennyire szükség volna arra, amit Németh Zsófia ajánl, aminek hasznosságáról nemcsak elméletben, gyakorlatban is meggyőződött. Javasolataival nem áll egyedül, csak éppen az általános megvalósítás feltételei késnek, fittyet hányva a felsőoktatási reform téziseire. Egyetlen kiegészítő-módosító észrevételünket tennénk csak szóvá. A könyvészeti ismeretek oktatását (amint ezt már Barcza József is megfogalmazta a Felsőoktatási Szemlében éppen Németh Zsófia korábban említett tanulmányához kapcsolódva) talán nem is az egyetemen; hanem a középiskolában kellene kezdeni. Nem külön tantárgyként, csak a legszükségesebb praktikus ismeretek elsajátítására törekedve. Ami pedig a felsőoktatási intézményeket illeti? Jó lenne, ha a diplomakiosztás után egyre kevesebb hallgató büszkélkedhetne azzal, hogy éppen csak beiratkozott az egyetemi könyvtárba.